

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ СТОПЕ КОНТРАЦИКЛИЧНОГ ЗАШТИТНОГ СЛОЈА КАПИТАЛА ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Одлука о стопи контрацикличног заштитног слоја капитала за Републику Србију („Службени гласник РС”, бр. 58/2017) донета је на основу члана 14. став 1. тачка 11) Закона о Народној банци Србије („Службени гласник РС”, бр. 72/2003, 55/2004, 85/2005 – др. закон, 44/2010, 76/2012, 106/2012, 14/2015), којом је Извршни одбор Народне банке Србије овлашћен да утврђује мере и активности, у оквиру надлежности Народне банке Србије, ради очувања и јачања стабилности финансијског система, и тачке 436. Одлуке о адекватности капитала банке („Службени гласник РС”, бр. 103/2016, у даљем тексту: Одлука о адекватности капитала), којом је прописано да Народна банка Србије утврђује стопу контрацикличног заштитног слоја капитала за Републику Србију.

Усвајањем Одлуке о адекватности капитала, ради увођења регулаторног стандарда Базел III, у домаћи регулаторни оквир транспонована је Директива о капиталним захтевима за кредитне институције бр. 2013/36/EU, којом се уређују заштитни слојеви капитала. Предности увођења заштитних слојева капитала огледају се у томе што се њима повећава отпорност банака на губитке, утиче на ограничавање прекомерних и потцењених изложености и ограничава расподела капитала. Један од заштитних слојева капитала прописаних овом директивом јесте контрациклични заштитни слој капитала. Применом овог инструмента ствара се додатни слој основног акцијског капитала током периода израженог кредитног раста, чиме се повећава отпорност банкарског сектора и смањује могућност настанка финансијске кризе.

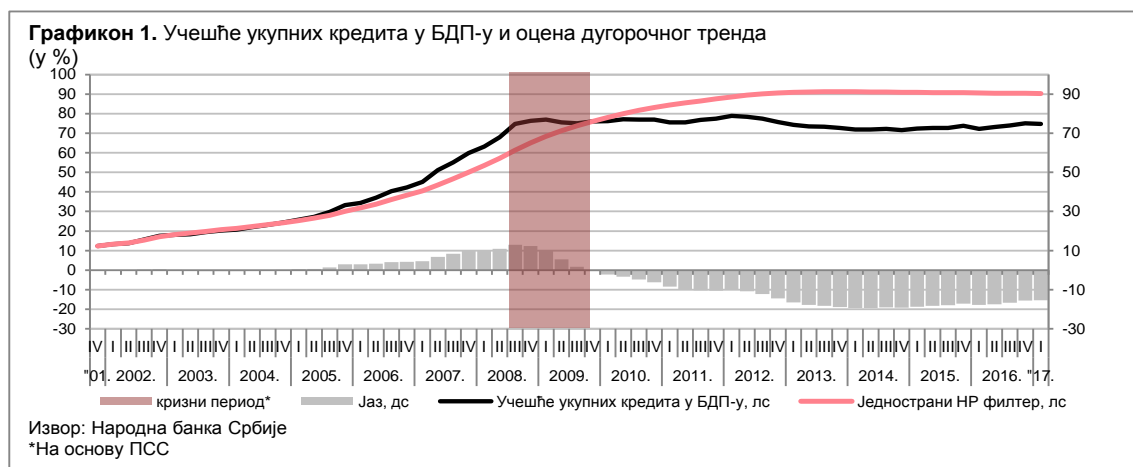
Системски ризик је ризик од поремећаја у пружању финансијских услуга у финансијском систему који би могао имати озбиљне негативне последице на реалну економију. Овај ризик има две димензије. Прву димензију чини структурни ризик, односно ризик повезаности, који произлази из међусобне повезаности финансијских институција (тзв. међусекторска димензија ризика), а другу димензију чини временска компонента, тј. ризик који варира кроз време и зависи од фазе финансијског циклуса (тзв. циклична димензија ризика). Контрациклични заштитни слој капитала (*Countercyclical Capital Buffer* – ССВ) утиче на другу димензију системског ризика и уводи се ради ублажавања финансијске процикличности.

Како би се омогућило одрживо кредитирање економије у периоду пада економске активности и повећала отпорност банкарског система, те смањила могућност избијања финансијских криза и њихов интензитет, уводи се ССВ. Увођењем овог инструмента ствара се додатни заштитни

слој капитала током периода израженог кредитног раста, који може бити ослобођен када се системски ризици материјализују, и на тај начин се утиче на ублажавање системских ризика цикличне природе.

У складу с тачком 436. ст. 2. и 3. Одлуке о адекватности капитала, основу за обрачун референтног показатеља на основу кога се процењује потребна висина стопе *CCB*-а представља одступање учешћа кредита у БДП-у од свог дугорочног тренда, тј. јаз учешћа кредита у БДП-у. Одређивање стопе *CCB*-а за Републику Србију усаглашено је с препоруком за утврђивање стопе *CCB*-а Европског одбора за системски ризик (*ESRB/2014/1*). Такође, за одређивање стопе узимају се у обзир одређене специфичности које се односе на Републику Србију, а тичу се високог степена учешћа кредита у страниј валути.

Јаз учешћа кредита у БДП-у показује у којој мери учешће кредита у БДП-у одступа од свог дугорочног тренда. Овај показатељ сигнализира у којој мери је кредитни раст био интензивнији од раста БДП-а у одређеном периоду. Уколико је вредност рација у одређеном тренутку знатно виша од вредности његовог дугорочног тренда, односно уколико је вредност оцењеног јаза виша од референтне вредности, то указује на прекомерни кредитни раст.

На Графикону 1. приказани су учешће кредитне активности недржавном сектору у БДП-у, дугорочни тренд и оцењени јаз учешћа кредита у БДП-у. Након периода експанзивне кредитне активности у периоду 2000–2008. године, од краја 2009. године јаз учешћа укупних кредита у реалном БДП-у има негативне вредности. Према подацима за март 2017. године, учешће укупних кредита у БДП-у је износило 74,7%, док је оцењена вредност јаза овог учешћа износила –15,6 процентних поена. Оцењен јаз учешћа кредита у БДП-у указује на то да је тренутно учешће кредита у БДП-у испод свог дугорочног тренда, односно да се налазимо у фази финансијског циклуса у којој би увођење стопе

контрацикличног заштитног слоја капитала изнад 0% могло бити ограничавајући фактор кредитне активности.

Поред тога, уколико је оцењени јаз учешћа кредитне активности у БДП-у мањи или једнак 2 процентна поена, референтни показатељ износи 0%¹, док би оцењена вредност јаза изнад 2 процентна поена представљала индикацију да треба увести стопу контрацикличног заштитног слоја капитала изнад 0%. За вредности јаза учешћа кредита у БДП-у изнад 10 процентних поена референтни показатељ износи 2,5%. Уколико се оцењени јаз учешћа кредита у БДП-у налази у интервалу између 2 и 10 процентних поена, референтни показатељ се линеарно утврђује на следећи начин:

$$\text{Референтни показатељ} = 0,3125 \times \text{Оцена јаза} - 0,625$$

Иако референтни показатељ за утврђивање стопе ССВ-а расте линеарно са оценом јаза и може узети било коју вредност између 0 и 2,5%, у складу с тачком 437. став 1. Одлуке о адекватности капитала, Народна банка Србије одређује стопу контрацикличног заштитног слоја капитала за Републику Србију у распону између 0% и 2,5% ризичне активе банке, при чему је подешава у износу од 0,25 процентних поена или садржаоцу 0,25 процентних поена.

Оцењена вредност јаза учешћа кредита у БДП-у од –15,6 процентних поена испод је референтне вредности од 2 процентна поена и указује на то да је референтни показатељ за утврђивање стопе ССВ-а једнак 0%. На основу наведеног, утврђена је стопа контрацикличног заштитног слоја капитала за Републику Србију на нивоу од 0%. Све банке којима је Народна банка Србије издала дозволу за рад дужне су да на појединачној и консолидованој основи одржавају контрациклични заштитни слој капитала у износу који је једнак производу износа њене ризичне активе и специфичне стопе контрацикличног заштитног слоја капитала, у складу с тачком 435. став 1. Одлуке о адекватности капитала.

Према препорукама Европског одбора за системски ризик (*ESRB*, 2014), предлаже се коришћење додатних опционих показатеља који могу да укажу на акумулирање системског ризика, а односе се на следеће сегменте: показатеље кредитног развоја, показатеље задужености приватног сектора, показатеље кретања цена некретнина, показатеље спољне неравнотеже, показатеље адекватне процене вредности ризика

---

¹ Видети: *Recommendation of the European Systemic Risk Board of 18 June 2014 on guidance for setting countercyclical buffer rates (ESRB/2014/1), Annex Part II.*

и одабране показатеље банкарског сектора. Ради одређивања стопе контрацикличног заштитног слоја капитала за Републику Србију, поред показатеља одступање учешћа кредита у БДП-у од дугорочног тренда, узети су у обзир и додатни опциони показатељи, у складу с тачком 436. став 4. Одлуке о адекватности капитала. Коришћени су опциони показатељи праћења кредитне активности који осликавају карактеристике домаћег финансијског система, а односе се на тржиште непокретности, спољну неравнотежу и на кретања у банкарском сектору.

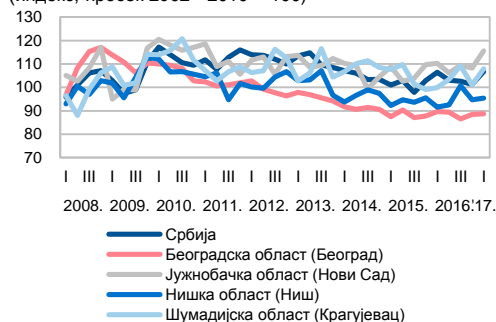
Тржиште непокретности

Непокретности као средство обезбеђења кредита веома су заступљене у домаћем банкарском сектору. Промене тржишних вредности непокретности утичу на квалитет кредитног портфолија банкарског сектора, као и на цену и доступност кредита. Зато је посебно важно да се прате и анализирају кретања на тржишту непокретности.

Показатељи тржишта непокретности за Републику Србију не указују на акумулирање ризика, већ на опоравак овог сегмента финансијског тржишта.

Графикон 2. Индекс цена непокретности *DOMex*

(индекс, просек 2002 - 2010 = 100)

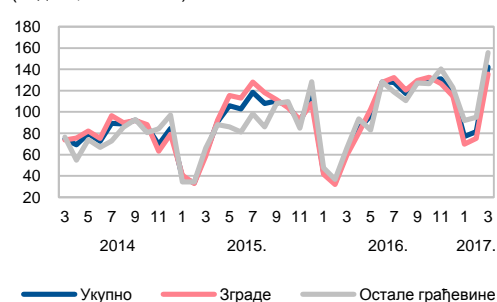

Извор: Национална корпорација за осигурање стамбених кредита.

Просечна цена непокретности, мерена индексом *DOMex* за Србију, на крају првог тромесечја 2017. на међугодишњем нивоу је виша за 0,3%, а у односу на претходно тромесечје за 5,4%. Имајући у виду опадајући тренд каматних стопа и побољшање макроекономских фундамената, постоји потенцијал за даљи раст тражње за стамбеним кредитима.

Графикон 3. Индекси броја издатих дозвола **новоградње**

(индекс, 2015 = 100)

Извор: Републички завод за статистику

Број издатих дозвола новоградње је на крају првог тромесечја 2017. удвостручен у односу на исти период прошле године. Учешће проблематичних кредита у укупним кредитима грађевинског сектора привредних друштава на крају првог тромесечја 2017. износило је 28,3% и забележило је пад од 9,4 процентна поена на међугодишњем нивоу.

Просечан LTV^2 рацио новоодобрених стамбених кредита и даље је знатно испод регулаторног максимума од 80% и у првом тромесечју 2017. забележена је вредност овог показатеља од око 70%.

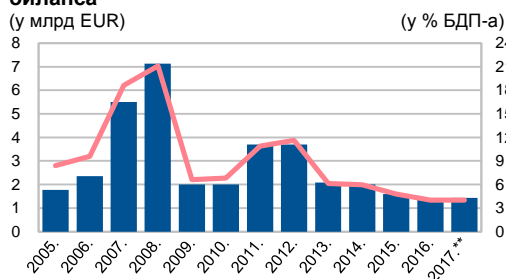
Показатељи спољне неравнотеже

Побољшање домаћих макроекономских услова смањује осетљивост на ризике из окружења. Као резултат побољшања трговинског биланса, током 2016. године настављено је смањење учешћа дефицита текућег рачуна платног биланса на 4% БДП-а, колико је износило на крају 2016. године.

У првом тромесечју 2017. године остварен је нешто већи дефицит текућег рачуна платног биланса услед смањеног извоза, те повећаног увоза енергената због изузетно хладног времена почетком године. Након привременог раста у Т1, у наредном периоду очекује се наставак пада дефицита текућег рачуна, а, према процени Народне банке Србије, на крају 2017. очекује се учешће дефицита текућег рачуна у БДП-у на нивоу од око 4%.

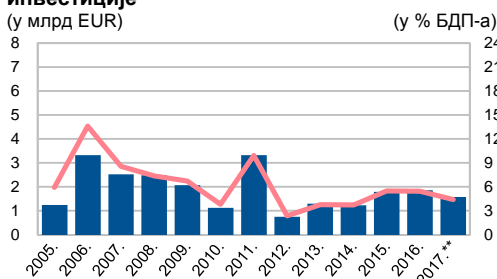
У Т1 2017. нето прилив страних директних инвестиција износио је 370,1 милион евра и био је усмерен претежно у извозно оријентисане секторе. И у 2017. очекује се да нето прилив СДИ буде више него довољан за покриће дефицита текућег рачуна.

Графикон 4. Дефицит текућег рачуна платног биланса

* Од 2007. подаци о извозу и увозу робе и услуга су усклађени са смерницама садржаним у Приручнику за израду платног биланса и међународне инвестиционе позиције бр. 6 ММФ-а. Подаци за 2005. и 2006. приказани су према претходној методологији.
**Процена НБС, мај 2017.
Извор: Републички завод за статистику и Народна банка Србије

Графикон 5. Нето стране директне инвестиције*

* Од 2007. подаци о извозу и увозу робе и услуга су усклађени са смерницама садржаним у Приручнику за израду платног биланса и међународне инвестиционе позиције бр. 6 ММФ-а. Подаци за 2005. и 2006. приказани су према претходној методологији.
** Процена НБС, мај 2017.
Извор: Републички завод за статистику и Народна банка Србије

² У складу са Одлуком о мерама за очување и јачање стабилности финансијског система („Службени гласник РС”, бр. 34/2011), кредит који је обезбеђен хипотеком на непокретност може бити одобрен под условом да износ кредита није већи од 80% вредности те непокретности.

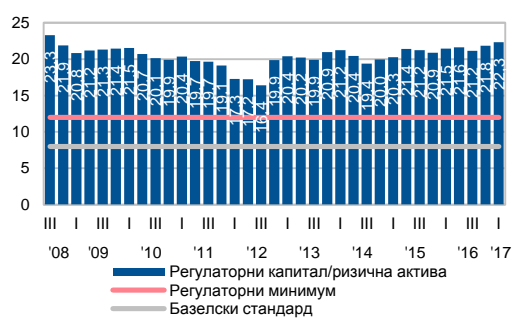
Основни показатељи банкарског сектора

На основу показатеља банкарског сектора може се закључити да је банкарски сектор адекватно капитализован. Такође, уочава се опадајући тренд нивоа проблематичних кредита, што, уз одсуство концентрације одређених облика aktive у банкарском сектору и задовољавајући степен конкуренције, потврђује стабилност банкарског сектора.

На крају првог тромесечја 2017. показатељ адекватности капитала је износио 22,3%, што је знатно изнад регулаторног минимума (12%) и више од два и по пута изнад минимума прописаног у ЕУ (8%). *LtD* рацио, односно однос кредита и депозита, на крају првог тромесечја 2017. задржао се на нивоу нижем од 1, што указује на то да се банке у већој мери ослањају на домаће, стабилне изворе финансирања, као што су депозити.

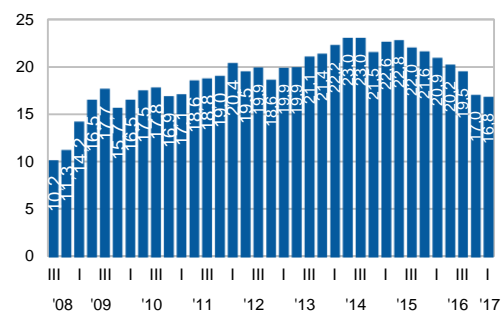
Учешће проблематичних кредита у укупним кредитима банкарског сектора и даље је релативно високо, али уз евидентан опадајући тренд. Поменуто учешће је износило 16,8% у марту 2017. године, што је за 4,1 процентни поен мање у односу на март 2016. године. Смањење учешћа проблематичних кредита је великим делом последица отписа и уступања потраживања. Наведено указује на оправданост координираног приступа предвиђеног Стратегијом за решавање проблематичних кредита и акционим плановима Владе и Народне банке Србије.

Графикон 6. Показатељ адекватности капитала (у %)

Извор: Народна банка Србије.

Графикон 7. Проблематични кредити (учешће у укупним бруто кредитима, у %)

Извор: Народна банка Србије.

Оцена системског ризика финансијског система Републике Србије

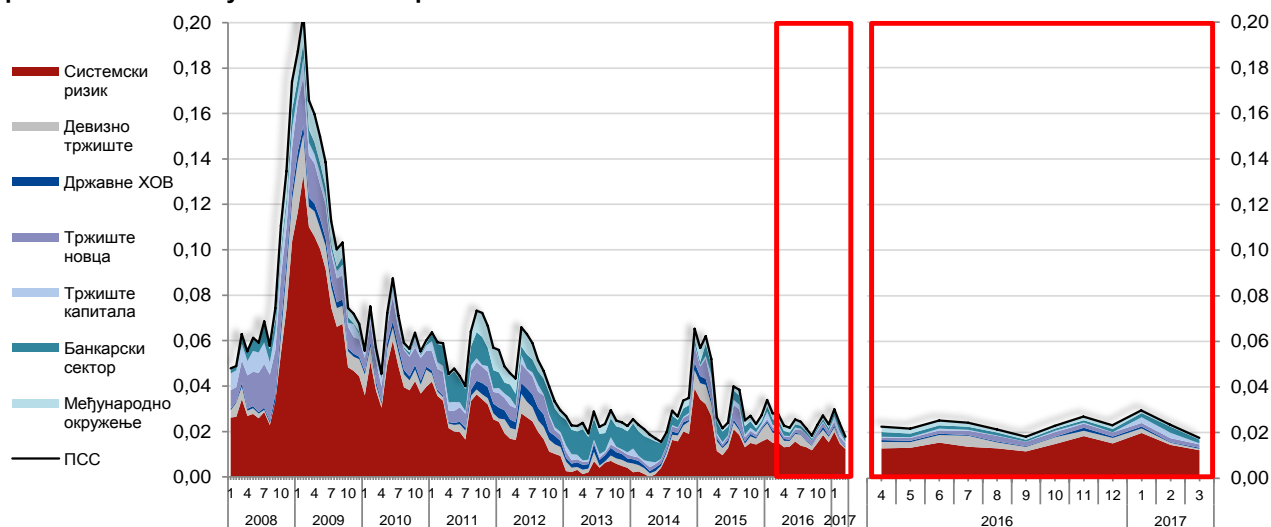
Показатељ системског стреса (у даљем тексту: ПСС) конструисан је с циљем да идентификује кризне периоде и ниво системског ризика финансијског система Републике Србије, као и да оцени системску

компоненту стреса. ПСС обухвата низ показатеља који осликавају величину финансијског стреса у шест најважнијих сегмената финансијског система Републике Србије: девизно тржиште, тржиште државних хартија од вредности, тржиште новца, тржиште капитала, банкарски сектор и међународно окружење.

ПСС је у току 2016. и првог тромесечја 2017. указивао на период ниског ризика, са стабилном и ниском системском компонентом.

Релативна стабилност курса динара одржана је у условима повећане неизвесности у међународном окружењу, што је ограничило ризике на девизном тржишту, а последично и ниво системског ризика. Кретања на тржишту државних ХоВ указују на низак ризик захваљујући бољим макроекономским изгледима, побољшању јавних финансија, као и нижој премији ризика Републике Србије. Релативно ниске каматне стопе и доследна монетарна политика Народне банке Србије допринеле су стабилности тржишта новца. На почетку 2016. године, под утицајем ризика из међународног окружења, вредност индекса *BELEX15* је забележила благ пад, након чега се бележи раст. Показатељи банкарског сектора указују на његову стабилност, уз раст кредитирања праћеног растом депозита. Резултати макропруденцијалних стрес-тестова банкарског сектора, које Народна банка Србије спроводи у тромесечној динамици, потврђују да је банкарски сектор Србије адекватно капитализован и високо ликвидан. Одлука Велике Британије о изласку из ЕУ и поштравање монетарне политике ФЕД-а повећали су нестабилност у међународном окружењу, што је утицало на волатилно кретање индекса обвезница тржишта у настајању *EMBI Composite*. Ипак, овај индекс до краја првог тромесечја 2017. године бележи опадајући тренд.

Графикон 8. Кретање Показатеља системског стреса и приказ доприноса најзначајнијих фактора ризика Показатељу системског стреса

Ниски инфлаторни притисци, доследно спровођење мера фискалне консолидације и структурних реформи, даље ублажавање монетарне политике, уз стабилан банкарски систем, позитивно доприносе јачању отпорности домаћег финансијског система, а самим тим и макроекономској стабилности земље.